

Представимо кілька прикладів, почерпнутих із аналізованого роману: підрядне часу (темпоральне): «Консул прокинувся, коли сонце радісно пробилось крізь щілину в шторах і засліпило його заспані очі...» [1, с. 13]; підрядне причини: «Та не довелося Маркусові довго роздумувати, бо вже за кілька днів його викликали до міністерства...» [1, с. 13]; підрядне мети: «Реляції... вас зацікавлять, щоб дати деяку картину про край...» [1, с. 19] тощо.

Ю. Винничук активно використовує складнопідрядні речення як елемент свого літературного стилю. Такі конструкції додають тексту художності, деталізації та ритмічності. У романі «Наречена вітру» складнопідрядні конструкції допомагають створити багатий мовний малюнок, що поєднує елементи магічного реалізму, психологічної драми та сатиричного гумору.

Особливості стильової палітри роману :складнопідрядні речення стають простором для втілення глибших підтекстів і авторських асоціацій; завдяки складній синтаксичній побудові письменник задає певний ритм, який може бути або плавним, або напруженим, залежно від задуму; такі речення сприяють створенню особливої атмосфери твору, яка відображає перехід між реальністю та фантазією.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, Ю. Винничук послуговується реченневими структурами розчленованого типу, які відіграють важливу роль не лише у розвитку сюжету, а й у формуванні унікального стилю автора. Складнопідрядні речення розчленованої структури допомагають автору передавати емоції, створювати атмосферу та заглиблювати читача у багатогранний світ його твору. В майбутніх дослідженнях можна розширити аналіз синтаксичних конструкцій у прозі Ю. Винничука (наприклад, нерозчленованої структури, багатокomпонентних складнопідрядних речень, у складі яких будуть речення розчленованої структури, та ін.), додаючи інші твори автора для порівняння й виявлення загальних тенденцій, або дослідити вплив синтаксису на емоційне сприйняття тексту читачами, враховуючи їхній культурний контекст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винничук Ю. Наречена Вітру : роман. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2024. 384 с.
2. Складнопідрядні речення розчленованої структури. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/1854051640585/dokumentoznavstvo/skladnopidryadni_rechennya_ro_zchlenovanoyi_strukturi (дата звернення: 10.04.2025).
3. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

Гладин Анастасія

Науковий керівник: доктор філософії з філології Костюк Юлія

МОВНІ ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ НОНФІКШН (НА МАТЕРІАЛІ КНИЖКИ ОЛЕКСІЯ КОВАЛЕНКА «ФРУКТИ ПРОТИ ОВОЧІВ»)

За останні п'ять років якісного і кількісного росту українського книжкового ринку з'явилося чимало оригінальних нехудожніх текстів, які зараховують до жанру *non-fiction*. Цей термін охоплює документалістику, бізнес-літературу, наукопоп і не тільки. Окремі книжки

українських авторів у цій ніші стають справжніми бестселерами. Яскравий приклад – «Фрукти проти овочів» Олексія Коваленка, вперше опублікована у видавництві «Віхола» у 2020 році. Це науково-популярна книжка, яка в доступній формі знайомить читача із науковим поглядом на звичні продукти і цікавими фактами з галузі ботаніки, щедро приправленими гумором.

Вивчення гумору в сучасній українській літературі є важливим і своєчасним. Воно допомагає не лише простежити розвиток гумористичних жанрів і їхнє значення для суспільства, а й краще зрозуміти сучасні суспільні тенденції, цінності та проблеми. Лінгвостилістичні дослідження засобів творення комічного найчастіше зосереджуються на художній літературі – поезії і прозі. Над цим працювали багато мовознавців, серед яких Н. Гуйванюк, О. Калита, Б. Пришва, О. Кузьмич. Засоби творення комічного в науково-популярному тексті рідко стають об'єктом вивчення, що й робить наше дослідження актуальним.

Мета статті – проаналізувати мовні засоби творення комічного в науково-популярній книжці «Фрукти проти овочів».

Сміх і жарт – це невід'ємні складові людського життя, вивчення яких задіює різні науки: лінгвістику, соціологію, філософію, літературознавство тощо. Сприйняття комічного є суб'єктивним процесом, який залежить від індивідуальних особливостей людини. Існує безліч теорій, що намагаються пояснити причини сміху та природу смішного, проте жодна з них не дає вичерпної відповіді. Лінгвісти в основному аналізують мовні засоби творення комічного, звертаючи особливу увагу на лексику та фразеологію, і рідше – на граматичні засоби. На думку О. Калити, слово, як будівельний матеріал для створення образів, зокрема й комічних, «не тільки створюється людьми, але й проходить багатовікову обробку суспільством» [2, с. 23].

Сьогодні існують різні підходи до визначення жанру нонфікшн: від широкого, що включає практичні посібники та публіцистику, до вузького, що обмежується лише науковою та документальною літературою. Ключовою особливістю нонфікшну є його інформативна функція, проте дослідники наголошують на розмитих жанрових межах: «У довгому ряду назв фігурують і журналістський роман, і літературна журналістика, і література факту, і документальна проза та ін.» [1, с. 4]. Інформативна функція у поєднанні з розважальною відображає сутність науково-популярного тексту, який ми зараховуємо до різновиду нонфікшн. І саме гумор відповідає за другий компонент в аналізованому тексті.

Для творення комічного ефекту в книжці «Фрукти проти овочів» Олексій Коваленко використовує лексико-фразеологічні засоби, серед яких чимало неологізмів. Ці одиниці привертають увагу читача, викликають сміх і додають тексту оригінальності. Дуже часто це неологізми іншомовного або сленгового походження, що додає викладу неформальності: *Щоправда невдовзі хвиля хайпу за цукровими буряками впала* [3, с. 24]. Хайп – слово, яке використовується для опису чогось дуже популярного, модного, що викликає ажіотаж і бурхливі обговорення в суспільстві. Використані у тексті фразеологізми також збагачують мову й образність твору: *Буряки й моркву тоді на пташиних правах вегетативних рослин частин доведеться викинути...* [3, с. 12].

У науково-популярному тексті О. Коваленко часто використовує для творення комічного тропи, зокрема метафори, епітети, порівняння. Художні засоби допомагають зіткнути в реченні контексти, які дивують і смішать читача, через метафоричні фрази: *Саме це чудо давньої селекції на попутках дісталось Греції...* [3, с. 27]; та епітети : *Тому беріть весь виноградний удар на себе, утилізуйте ягоди так щоб жодному Бровкові чи Рексу не дісталось* [3, с. 145].

Також у тексті є порівняння, які відіграють особливу роль, оскільки допомагають створити несподівані асоціації, підкреслити контрасти і викликати сміх: *Його часто віроломно йменують овочем, але це так само, як назвати маршрутку гарним громадським транспортом* [3, с. 150].

Не оминув автор і граматичні засоби творення комічного, зокрема звертання, вставлені конструкції і питальні речення. У випадку звертань, О. Коваленко досягає комічного ефекту «оживлюючи» плоди, про які розповідає, наприклад у контексті судового слухання: – *Так-так! Шановний мигдалю, ви стверджуєте, що є горіхом?* [3, с. 93].

У книжці часто можна зустріти вставлені конструкції, як-от: *Славетний британський постер «Копай заради перемоги» авторства Пітера Фрейзера зображав якраз чоловіка з вилами (ні, його звали не Олег) і коренеплодами моркви в обох руках* [3, с. 21]. Вставлене «Ні, його звали не Олег» у контексті описаного постера створює додатковий шар іронії та сатири, апелюючи до відомого українського політика Олега Ляшка.

Питальні речення, використані О. Коваленком часто мають ознаки риторичності і яскраву образність: *А хто тут напнув на себе футболку із самовпевненою назвою «Найбільша ягода у світі»? Кавун?* [3, с. 145].

Отже, у книжці «Фрукти проти овочів» автор використовує широкий арсенал засобів творення комічного. Це лексико-фразеологічні (неологізми, фразеологізми), художні (метафори, епітети, порівняння) й граматичні (звертання, вставлені конструкції, питальні речення) засоби. Комічний ефект виникає завдяки поєднанню несподіваних контекстів, відхиленню від мовних стандартів, грі слів та іншим інструментам. Олексій Коваленко демонструє цікавий стиль написання наукового-популярного тексту, вдало поєднує наукову інформацію, посилання на багатьох дослідників і все систематизує у доступній формі на прикладі мемів, гумору, іронії та сарказму. Завдяки таким прийомам читач сприймає ботаніку не як суху науку, а як своєрідну подорож у світ рослин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєв О., Василенко І. Література нон-фікшн: до питання про специфіку. Філософія та гуманізм. 2021. № 1(13). С. 4–10. URL: http://dspace.opu.ua/jspui/bitstream/123456789/14246/1/Fil_Hum_13.pdf.
2. Калита О. Засоби іронії в малій прозі (кінець XX – початок XXI століття). Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. 238 с.
3. Коваленко О. Фрукти проти овочів. Київ : Віхола, 2021. 224 с.